

inskriften fullständig ehuru sista ordet ej är rätt klart. Tiden och ösregn medgåfvo icke att så noga, som önskligt varit, rengöra stenen, hvilken var öfverdragen med ett blött lerlager.»

Brate (1901/): »Skiljetecken, ett kolon, finnes efter första namnet **bofripr**, ett mycket litet kolon framför **biurn**, ett större efter detsamma, ett snedt, åt vänster lutande efter **brupur**, hvars sista runa **r** har en motsvarande sned ställning, möjligen ock efter **han**, där ett par gropar tyckas finnas, som kunde vara ett kolon. Mellan övriga ord saknas skiljetecken.» Brate tillägger bl. a., att »öfre delen felas af» 21 **i** och 22 **u**. »Uti **sin** finnes af **n** blott vänstra k[änne]st[reckt]. Uti **fultrekila** är **f** alldeles tydligt, endast att toppen af dess nedre kst felar, bortslagen genom att kst kommit i en fog af stenen, **l** är klart och djupt och har med säkerhet intet v. kst. till **t** och prickens i **e** är fullt tydlig.»

Av de båda i inskriften förekommande personnamnen är *Biorn* synnerligen vanligt på våra runstenar, medan däremot *Bofriðr* hittills endast är känt från Nä 29. Det originella namnet måste sålunda ha varit mycket sällsynt under vikingatiden. Medeltida belägg saknas helt.

Apelbodastens inskrift hör avgjort till de intressantaste runinskrifterna i Närke. Detta beror huvudsakligen på de ord som innehåller Björns, den döde broderns, eftermäle: *Hann var farinn fulldrængila*. Uttrycket antyder något av vikingatidens livssyn; det visar vad man ansåg värt att framhäva i en minnesinskrift efter en död frände. Liknande uttryckssätt förekommer flerstädes, men någon helt likalydande inskrift har icke bevarats till vår tid.

Nä 29 ger oss det hittills enda svenska belägget på ordet *fulldrængila*, vilket givetvis är ett med den förstärkande förleden *full-* sammansatt adverb. Det enkla adverbet *drængila* (**trikila**, **trikela**), bildat till substantivet *drængr* m., har betydelsen 'manligen', 'som det anstår en god man'. Detta adverb förekommer som bekant flera gånger i svenska runstrofer: Sö 113 ... **kiarpu : trikila ...** 'de gjorde manligen' ...; Sö 130 ... **kirpu : ... tyrp : trikela ...** 'gjorde ..., som det anstår män, ett ståtligt minnesmärke' ...;¹ Sö 164 ... **stup : triki : la · i · stafn skibi ...** 'stod manligen i stammen på skeppet'; Sö 179 ... **pair furu : trikila ...** 'De foro manligen' ...

Det sammansatta adverbet, *fulldrængila* (**fultrekila**), möter oss ej endast på Apelbodastenen; ordet är också belagt ett par gånger i den isländska skaldediktningen (se *Lexicon poeticum*). I *Austrfararvísur* från 1000-talets början (i strof 15) heter det: *Sjá hefr ... minn ... | fótr á fornar brautir | fulldrængila gengit* (»Denna min fot har manligen gått på gamla vägar»). Hos Einar Gilsson (1300-talet) möter oss *fulldrængila* i en liknande förbindelse: *Allir hafa með frægðum fullum | fulldrængila mínir gengit | meidar ... at leiki stála* (»Alla mina män har med stor berömmelse och 'fullmanligen' gått till strid» ...). Jfr isl. adv. *alldrængila*.

Adjektivet, isl. *fulldrængiligr*, är känt från Egilssagan (kap. 8): *Konungr svarar vel máli hans ok kvezk svá gera skyldu, ef mér reynisk Þórólfr jafnvel mannaðr sem hann er sýnum fulldrængiligr*. Jfr *fullfrækn* ovan s. 62. — I inskriftens avslutande sats med eftermälet *Hann var farinn fulldrængila* är allitterationen säkerligen avsiktlig; se vidare E. Salberger a. a.

30. Äversta, Glanshammars sn.

Pl. 16.

Litteratur: S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Närke 1950 (ATA), Runinskrifterna i Närke (i: Från bergslag och bondebygd 1952), s. 26 f.; J. Wikberg, Glanshammars härad (1967), s. 168.

Äldre avbildningar: S. Lindqvist, foto 1908 (ATA); Iwar Anderson, foto 1952 (i Jansson a. a. 1952, s. 26, 27).

Tre delar av en runsten står nu (1973) uppställda mot västra gaveln av ett uthus på Äversta 1⁴, 60 m SV om mangårdsbyggnaden, 2 m Ö om västra infartsvägen till gården. Platsen är angiven på Ekonomiska kartbladet 10F 5 f »Glanshammar» (1958).

¹ Se S. B. F. Jansson, *Runinskrifter i Sverige* (1963), s. 139.

Stenarna, som enligt uppgift av gårdsägaren hade kommit i dagen i samband med byggnadsarbeten på gården, utgör utan tvivel delar av samma runsten. Tyvärr saknar de tre delarna inbördes passning.

Två av fragmenten (A och C) var kända redan år 1908; de fotograferades då av S. Lindqvist. Någon skriftlig rapport om runstensfyndet finns emellertid varken i Vitterhetsakademiens eller läns museets arkiv. Det tredje fragmentet (C) noterades vid runinskriftsinventeringen 1950.

Grå granit. Fragmentet A mäter $75 \times 50 \times 27\text{--}35$ cm, fragmentet B $70 \times 55 \times 24$ cm och C $76 \times 65 \times 26$ cm. Runornas storlek är 8–9 cm. Ristningsytan är knottrig och ristningen grund och utvittrad. Endast ett tiotal runor har bevarats. Ornamentiken, som på grund av vittringen flerstädes är svår att reda, har tydligen varit livlig och invecklad. Man kan få intrycket, att ristaren varit ovan att rista, åtminstone i sten.

Ursprungligen torde Nä 30 ha varit av betydande storlek, sannolikt omkring 2 m hög. Fragmentet A har av allt att döma utgjort runstensens övre vänstra del.

Inskrift:

Fragment A: ... **sin** · **stih** ...
5

Fragment B: ... **ft** ... - - - - - **rn** ...
10

Fragment C: - - - - -

Till läsningen: I **s** och **4 s** har den originella formen 𐌺 . Skiljetecknet, en punkt, efter **3 n** är påfallande högt placerad. I runan **f** (på fragment B) har nedre bistaven svårt skadats genom vittring; att runan har uppfattats som **f** beror på den helt bevarade bistavens höga placering. Efter **9 t** finns svaga spår av tre huvudstavar. I fragmentets övre kant något till vänster kan möjligen en **m**-runa spåras. Fragmentet C har i sin ena kant ett skadat runband med obetydliga rester av fem huvudstavar, omkring 4 cm höga.

Runföljden 4–7 **stih** utgör möjligen början av ett mansnamn.

Götlunda kyrka.

Litteratur: L 1681. Ransakningarna 1667 (tryckt i Ransakningar efter antikviteter 2, 1969, s. 170); J. Peringskiöld, *Monumenta* 1, bl. 214; R. Dybeck, Reseberättelse för år 1862, s. 23 (ATA); Föreningens för Nerikes folkspråk och fornminnen verksamhet under åren 1862 och 1863, s. 18 (ATA; tryckt i ATS 1, 1864, s. 212); H. Hofberg, Nerikes gamla minnen (1868), s. 83, Nerikes Fornlemningar 1, 1868, s. 134 (ATA); J. L. Saxon, Närkes kyrkor i ord och bild (1928), s. 486; J. Wikberg, Götlunda (1950), s. 57; S. B. F. Jansson, Runinskrifterna i Närke (i: Från bergslag och bondebygd 1952), s. 6; Sveriges Kyrkor, Närke bd 1, h. 5 (1971), s. 785.

En runristad gravsten skall enligt *Ransakningarna* ha funnits i Götlunda kyrkas vapenhus. Uppgiften om stenen finns i en ransakning, insänd av kyrkoherden Samuel Hallman: »Actum på een Allmenn Socknestemna J Göthlunda den 16 Junij Anno 1667.» I berättelsen, som innehåller uppgifter »Om Gamble Monumenter och Antiquiteter vthj Göthlunda», omtalas bl. a. »Een gammall Graff mitt för kyrekiodören vthi Wåknhuset, medh någre RuneBookstäfwer.» Denna uppgift återges i en förteckning över fornminnen i Peringskiölds *Monumenta* 1: »Mitt för dörren i wapn huset en graf medh Runska». Efter fornminnesförteckningen i *Monumenta* upptog Liljegren i *Runurkunder* (1833) en gravsten med runinskrift i »Göthlunda vapenhus» (L 1681).

Dybeck och Hofberg sökte båda förgäves efter den runristade gravstenen »i vapenhuset». Den senare skriver i fornminnesföreningens årsberättelse för åren 1862–1863: »Den af Liljegren under n. 1681 omnämnda med runor ristade grafstenen i Götlunda sockens kyrka har ... icke återfunnits. Sannolikt har den vid kyrkans ombyggnad 1744 blifvit förstörd eller inlagd i muren.» Också senare nämns denna gravsten vid flera tillfällen.¹ — Uppgifterna om den runristade gravstenen återgår alla på kyrkoherdens meddelande i ransakningen av år 1667. Källan måste sägas vara osäker. Det förefaller knappast troligt, att det har funnits någon *runristad* gravsten i Götlunda vapenhus. Jfr ovan s. 12, 33 och 47.

¹ I *Götlunda från forntid till nutid* (1950) skriver Joel Wikberg: »I en till domkapitlet år 1667 av pastor avgiven rapport meddelas bl. a., att i en mitt för kyrkdörren befintlig trappa 'runske' bokstäver fanns inristade. Denna runsten skall 1744 ha blivit inmurad i någon av vapenhusets väggar.» *Sveriges Kyrkor, Närke* (1971): »Om stenen var en vanlig runsten eller en runristad gravsten kan numera icke avgöras.»